

UNGVÁRI ÉS NYÍREGYHÁZI EGYETEMI HALLGATÓK PÁLYAVÁLASZTÁSI ATTITÚDJEI ÉS PÁLYAKÉPÉNEK FŐBB ÉRTÉKRENDI ALAPJAI

OROSZ HAJNALKA- SZABÓ HAJNALKA- KISS JÁNOS

Abstract: This project was completed by the Debreceni Egyetem Pályakép és Munkaérték Kutatási Projekt, TÁMOP-4.2.2. B. It was started in 2011/2012. There are more higher education institutions that take part in this project. I wanted to examine and compare the main values of career attitude and career profiles of students of University of Debrecen and students of National University of Uzhhorod who can speak Hungarian with the help of Super questionnaire.

Our results: The preferred value circuits are the same in both examined samples but there are differences in their orders in spite of that these universities have different faculties. These confirm the results of the earlier made researches according to which age characteristics the most determining factors.

Keywords: national research, value of work, comparison

BEVEZETÉS

A következőkben elemzett kutatás, a Debreceni Egyetem Pályakép és Munkaérték Kutatási Projekt keretében valósult meg. Ebben az Egészségügyi Kar mellett több határon túli felsőoktatási intézmény is részt vett, ahol magyar nyelvű képzések is folynak, így például a kolozsvári Babes-Bolyai Tudományegyetem, a beregszászi II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola és az Ungvári Nemzeti Egyetem. A vizsgálat keretében az utóbbi intézetben tanuló hallgatók pályaválasztási körülményeit és munkaérték jellegzetességeit térképeztem fel, majd hasonlítottam össze hazai mintából nyert adatokkal.

AZ EGYETEMI KÉPZÉSEK TÖRTÉNETI HÁTTERE

A Debreceni Egyetem Egészségügyi Karán 1990 óta folyik védőnői és szociális munkás képzés. Három évvel később kezdődött meg, először csak levelező tagozaton, később kibővítve a nappali oktatással a diplomás ápoló képzés, és újabb öt év telt el a diplomás mentőtiszt oktatás megindulásáig. 2000-ben integrálódott az intézmény a Debreceni Egyetem karai közé, azóta viseli a jelenlegi nevét. 2006 óta a bolognai rendszer részesévé vált, megteremtve ezzel a mesterszakok megjelenésével a továbbtanulás lehetőségét a paramedikális szakok hallgatói számára is.

Az Ungvári Nemzeti Egyetem Kárpátalja egyik legmagasabb IV. akkreditációs fokozattal rendelkező és legpatinásabb felsőoktatási intézete, hiszen az ukrainai egyetemek rangsorolásában is a tizedik helyen áll. A Magyar Tannyelvű Humán és Természettudományi Kar 2008-ban nyílt meg. Három tanszék tartozik hozzá; a Magyar Filológiai Tanszék, a Magyar Történelem és Euintegráció Tanszék és a Fizika Matematika Tanszék. Nappali tagozaton, mint a nemzeti egyetemeik is, öt éves képzés folyik, míg levelező tagozaton hat éves. 10 ösztöndíjas hely áll matematikusok rendelkezésére, ugyanennyi a fizikusok számára, történészeknek 20 és magyar filológusoknak 15 ösztöndíjas hely van a nappali tagozaton. Az egyetem is a bolognai rendszer szerint, kredit-modul struktúrával működik. Tehát emelt szintű érettségit kell tenniük azoknak a tanulóknak, akik egyetemre szeretnének bekerülni.

PÁLYAVÁLASZTÁS ÉS AZ ÉRTÉKKUTATÁS

A *pályaválasztás* egy korábbi megfogalmazás szerint azt jelenti, hogy a fennálló lehetőségek alapján, önállóan személyes céljainknak megfelelően olyan tevékenységet választunk, amely lehetőséget ad arra, hogy az egyén a társadalom és önmaga számára is értékes és örömteli munkát végezzen. (Kovácsné, 2007)

Napjainkban sem könnyű eldöntenie egy fiatalnak milyen szakmát is válasszon, amiről biztosan tudja, hogy annak a munkának a végzése, művelése örömet fog jelenteni számára, illetve, hogy biztosan megfelel-e a képességeinek. Az információgyűjtés már az iskolai évek során elkezdődik, hiszen az általános iskola végzetével az újabb iskolatípus megválasztásáról kell dönteni. Azt is befolyásolja a döntést, milyen lehetőségek adóttak számára azon a területen, ahol él, milyen családban nőtt fel, hogyan hatott és hat a szülői nevelés az életére, illetve az iskola / tanári tevékenység/, ahol szintén sok időt tölt el a gyermek. A felcseperedés során számolni sem lehet, mennyi minden befolyásolja életünk alakulását. A filozófiában már a kezdetektől fogva meg volt az a felismerés, hogy az emberek mindennapjaikat értékelő tudattal élik és mérlegelnek a világ dolgai, jelenségei között (Kiss, 2008). Sőt már az is kimondásra, hogy az értékjelensége és fogalma egyidős az emberi társadalommal, melyet kultúranropológiai kutatások is alátámasztottak. (Kiss, 2008) A továbbiakban röviden jellemzem a szociálpszichológiai érték kutatásokat. A kezdetek 1920 tájára tehetőek, amikor is megjelent az első jelentős írás erről a témáról. (*W.I. Thomas & F. Znaniecki: The Polish Peasant in*

Europe and America Bodger, Boston 1918-1920.) A kiindulás időszakában leginkább attitűd-skálákat használtak, amelyek ellentmondásosnak bizonyultak, majd G. W. Allport dolgozott ki mérési és feldolgozási technikákat. Később F. Parsons adott nagyon lendületet a vizsgálatoknak. Ő a pályakalkulációt a pályaválasztók képességeivel kapcsolta össze. Az ő nevéhez is fűződik az életút minősítő skála is. E. Ginzberg fejlődés-lélektani tanulmányával, D. E. Super saját elméleti rendszerének megalkotásával, J. L. Holland tipológiai elméletével tett hozzá kutatások fejlődéséhez (Kiss, 2008). Az egyik értelmezés szerint az *érték* az egyének felfogása valamely célról, amely kifejezi egy motivációs területre vonatkozó érdekeket és a saját életében vezérlő elvként egy olyan rangsorban ábrázolható, amely rangsor a nagyon fontostól a jelentéktelenig terjed (S. H. Schwartz, Bugán 1994).

A VIZSGÁLATI MINTA

A vizsgálati minta egyik felét a Debreceni Egyetem Egészségügyi Karának II. éves, nappali tagozatos diplomás ápoló, mentőtiszt, szülésznő, védőnő és szociális munkás hallgatói, míg másik részét az Ungvári Nemzeti Egyetem Magyar Tannyelvű Humán- és Természettudományi Kar magyar nyelv és irodalom, történelem, fizika, matematika és magyar filológia szakos hallgatói adták.

A minta nagysága a fent említett sorrendben országok és egyetemek szerint:

- Magyarország: DE-EK = 103fő (ápoló: 24 fő, mentőtiszt: 29 fő, szülésznő: 21 fő, védőnő: 25 fő, szociális munkás: 4 fő)
A második évfolyamon tanulók teljes létszáma:
- Ukrajna: UNA-MTHTK = 48 fő (magyar nyelv és irodalom: 11fő, történelem: 12 fő, fizika: 16fő, matematika: 6 fő, magyar filológia: 3 fő)

Az alapsokaságra vonatkozó adat nem áll rendelkezésünkre.

AZ ELEMZÉS CÉLKITŰZÉSEI

- Összehasonlítani a hallgatók pályaválasztását befolyásoló tényezőket, azt, hogy, honnan tájékozódtak a jelenlegi szakjukról és egyetemükről a diákok.
- Feltérképezni a hallgatók szociodemográfiai hátterét, kulturális tőkéjüket.
- Összehasonlítani a hallgatók munkaérték preferenciáit.
- Felmérni a pályaválasztásuk sikerességét, és annak az összefüggéseit a jövőképükkel kapcsolatosan, azaz megfelelően találják-e a hallgatók az adott szakot például a korábbi elvárásaikhoz képest vagy távolabbi életcéljuk eléréséhez. Feltételezem azt, hogy akár magyarországi, akár ukrainai hallgatóról van szó, nagy arányban nyugati országokban elhelyezkedő országban képzelik el a jövőjüket.

AZ ALKALMAZOTT VIZSGÁLATI MÓDSZEREK

A kutató munka során a Super-féle munkaérték kérdőívet és egy, a hallgatók szakmai motivációit vizsgáló kérdőívet használtunk fel, mely utóbbi kitérést tesz a hallgatók szociális körülményeinek feltérképezésére és az adott szak megítélésére és értékelésére is.

A szocio-demográfiai háttér- és a szakmai motivációt vizsgáló kérdőív

Az 53 nyitott és zárt kérdést tartalmazó kérdéssor magában foglalja a válaszadók korábbi iskolai pályafutására, az egyetemről alkotott véleményére, az egyetemi tapasztalataira, és a családjára vonatkozó témaköröket.

Korábban ezeket a kérdőíveket elsőként a 2000/2001-es tanévtől indított új tehetséggondozási programba való hallgatói bevélogatásnál használták fel.

A Super-féle kérdőív

Super a szakmai fejlődéssel kapcsolatos elmélete alapján dolgozta ki az általunk is alkalmazott munkaérték kérdőívet, melyet 1962-ben publikált. Összekapcsolta mindazon folyamatokat, amelyek az egyént az egész életén át végigkísérik.

A kérdőív 15 értékkört 45 item segítségével, azaz munkával kapcsolatos állítással vizsgálja, azaz minden értékkörhöz három item tartozik, az 1968/69-es úgynevezett második változata került adaptálásra nálunk, melyet Csepeli György és Somlai Péter (1978) nevéhez fűzünk. A kutatások során két értékkört nem találtak működőképesnek (munka biztonsága, és fizikai környezet) az akkori politikai körülmények miatt, ezért azokat a játékoság és humán értékek körére cserélték. Ezt a változatot használtuk fel mi is, annak ellenére, hogy az eredeti értékköröknek ma már lenne létjogosultsága. A további 13 értékkör a következő: szellemi ösztönzés, társas kapcsolatok, kreativitás, altruizmus, anyagiak, önérvényesítés, változatosság, hierarchia, függetlenség, presztízs, munkateljesítmény, esztétikum, irányítás.

A felhasznált statisztikai módszerek

Az elemzéshez a ranghely-meghatározást és faktoranalízist (varimax rotált faktorok) használtuk az SPSS statisztikai program segítségével. A leíró statisztikához EXCEL 2010 programot vettük igénybe.

A KUTATÁS EREDMÉNYEI

A hallgatók szocio-demográfiai jellemzői

A megkérdezett magyarországi hallgatók közül 90 fő nő és 13 fő férfi. A szakmák specifikusságából adódóan (szülész nő, védőnő) nem meglepő ez a számarány, viszont mentőtiszt szakirányon is jóval többen vannak jelen nők, mint férfiak (21:8), annak ellenére, hogy fizikailag és szellemileg is megterhelő feladatot kell ellátniuk később munkájuk során. A megkérdezett ungvári egyetemisták körében is nagyobb arányban találhatók a női hallgatók. Ők 35-en vannak, míg a férfiak 16-an, akik többnyire történelem és fizika szakirányon tanulnak. Összességében mindkét mintáról elmondható, hogy hallgatók gimnáziumból érkeztek az egyetemekre. A nyíregyházi diákok 43,7%-a érettségizett négyosztályos gimnáziumban és 35,0%-a szakközépiskolában.

1.táblázat: A szülők iskolai végzettségének karonkénti megoszlása, százalékban

Kar/ Iskolai végzettség	Édesapáké		Édesanyáké	
	UNE-MTHTK	DE-EK	UNE-MTHTK	DE-EK
Befejezett általános iskola	6,1%	7%	6,1%	10%
Szaktanulmányok végző	42,9%	28%	32,7%	47%
Középiskola, érettségi	30,6%	57%	36,7%	25%
Főiskola/ Egyetem	20,4%	7%	20,4%	18%

Forrás: TÁMOP-4.2.2. B pályázati adatbázis

Az édesapák iskolai végzettségét tekintve 10 fő rendelkezik diplomával az ungvári és 7 fő a nyíregyházi hallgatók körében. Az édesanyák adatait megnézve ugyanez az arány érvényes az előbbieknél, de a másik mintánál ez a szám jóval nagyobb, 18 fő rendelkezik felsőfokú oklevéllel. Ez nem meglepő, ha azt nézzük, hogy alapvetően is több a nők aránya a felsőoktatásban. Míg az ungvári hallgatóknál az édesapák leggyakoribb végzettsége a szaktanulmányok végző és az édesanyáknál inkább a középiskola, addig ez hazánkban pont fordítva tapasztalható. Így egy érdekesebb számadat az, hogy a nyíregyházára járó hallgatók édesanyjainak közel fele szaktanulmányok végzőt végzett, és ugyanez az arány jelentkezik a másik mintánál is, csak éppen az édesapák oldaláról. (1. táblázat)

Pályaválasztás, egyetemi évek és az egyetem utáni célok

Super fejlődéslélektana szerint egy ember élete során a 15-24 éves kor közé tehető a felfedezés stádiuma. A képességek, a szerepek és a szakmák kipróbálásának a fázisa, amikor is az egyén személyiségének sikerességét puhatolja ki. Ez a folyamat teljessé válik, és stabilizálódik a következő életszakaszban, 25-44 éves kor között, melyet konszolidációs stádiumnak is neveznek. Igazán ekkora derül ki az egyén számára megfelelő pályát választott-e magának, illetve ha igen, akkor ebben az időszakban keresi azokat a lehetőségeket, melyekkel megtalálhatja helyét a világban (Kiss, 2008).

Magyarországon 2011-ben a 10 legnépszerűbb szakok között a gazdálkodás-menedzsment, a turizmus-vendéglátás, a pénzügy és számvitel, a kereskedelem és marketing, a mérnök informatikus, a gépészmérnök, kommunikáció és médiatudomány, jogász, andragógia és nemzetközi gazdálkodás szerepelt. (eduline.hu, 2011) Tehát az orvos illetve az egészségtudományhoz kapcsolódó szakok korántsem vesznek részt a versenyben. Ezzel szemben Nagy-Britanniában ugyanebben az évben, például az ápolóképzés az első helyre került, bár ennek leginkább az volt az oka, hogy a kormány elrendelte, 2013-tól csak diplomás ápolók dolgozhatnak, és kilencedik helyen szerepelt a szociális munkás képzés. (eduline.hu, 2011)

2011-ben a 200-342 közötti pontszám elérésével lehetett felvételt nyerni az egészségügyi kar szakjaira, a legalacsonyabb pontszám az ápoló, a legmagasabb a szo-

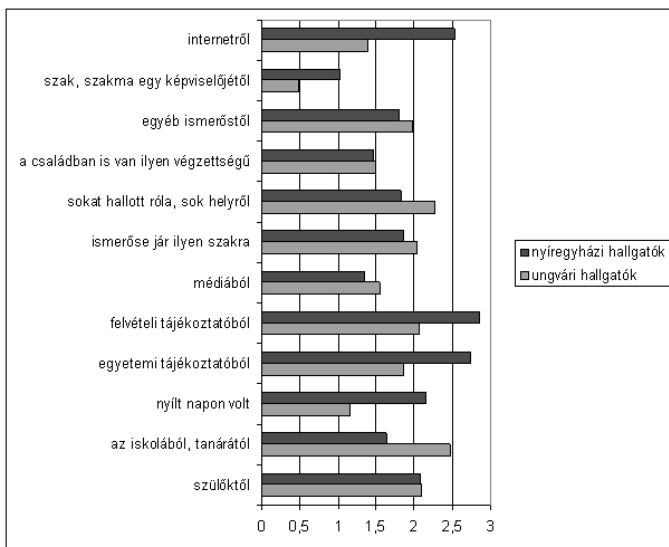
ciális munkás képzéshez volt szükséges. Ugyanebben az évben Ungváron már magyar nyelven is letehtették az emelt szintű érettségit a kárpátaljai magyarok. Nekik független tesztelés során kell kötelező és választható tantárgyakból egy a minisztérium által meghatározott pontszámot elérniük.

A kérdőívünk elemzése azt mutatja mindkét országban a hallgatók körülbelül 90%-t az első jelentkezéskor felvették az általuk kiválasztott szakra.

Azt megvizsgálva, hogy dolgoztak-e a hallgatók felsőfokú tanulmányaik megkezdése előtt, elmondható, hogy kevesebb arányban dolgoztak az ungvári / 27,7%= 13 fő/ mint a nyíregyházi egyetemisták (42,9%= 42 fő).

Kíváncsiak voltunk arra is, hogy rendelkeznek-e a hallgatók nyelvvizsgával. Ungváron a megkérdezettek 8 %-a, az egészségügyi karon tanulók pedig egyharmada (32,4%) birtokolja ezt a bizonyítványt.

1. ábra Honnan voltak Önnek információi a választott szakról és egyetemről?

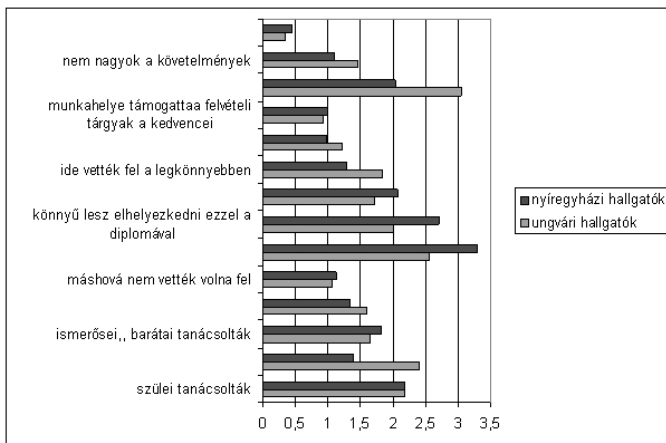

Forrás: TÁMOP-4.2.2. B pályázati adatbázis

Az ungvári diákok legfőképp az iskolából, tanáraiktól kapott információkból tájékozódtak a választani kívánt szakról és egyetemről. A szójhagyomány útján terjedő ismeretek jelentették számukra a legtöbbet (sokat hallott róla, sok helyről, ismerőse jár ilyen szakra, egyéb ismerőstől) Személyesebb az információk forrása, mint a nyíregyházi diákoknál. A kar által szervezett nyílt napok alkalmával, egyetemi vagy felvételi

tájékoztató alapján, valamint interneten gyűjtötték adatokat leginkább. Ez azzal is magyarázhatnánk, hogy Kárpátalján a legtöbben falvakban laknak, és feltételezhetően az internethálózat kiépítetlensége sem teszi lehetővé annak gyakori használatát. A szülőtől kapott segítség mindkét minta esetén azonos arányban volt segítség az informálódásban. A szak vagy szakma kiemelkedő képviselői, illetve a média, mint adatforrások játszották a legkevesebb szerepet az információk forrásaként mindkét hallgatóság körében. (1. ábra)

2. ábra Mi játszott szerepet abban, hogy jelenlegi szakját választotta?

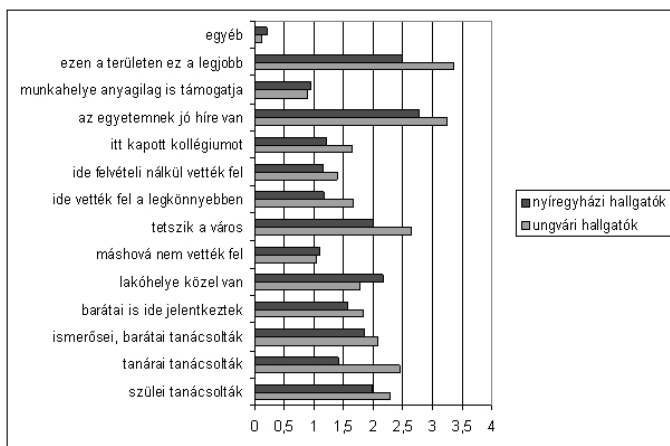

Forrás: TÁMOP-4.2.2. B pályázati adatbázis

Az ungvári diákok körében fontosabb a tanárok tanácsai a pályaválasztást illetően, mint a nyíregyházi diákoknál. A választásba nagy szerepet töltött be a felvételi tantárgyak iránti érdeklődés, szeretet, sokkal inkább, mint nálunk. Az is fontos volt számukra, hogy könnyen felvételt nyertek erre a szakra. Mindezek segítséget adnak ahhoz, hogy meg tudják valósítani elképzeléseiket a jövőben. A szülők javaslatai mindkét mintát nézve azonos mértékben fontosak a fiataloknak. A nyíregyházi diákok jobban számítanak arra, hogy könnyebb lesz elhelyezkedniük, és így tudják majd megvalósítani elképzelésüket a jövőben. (2. ábra)

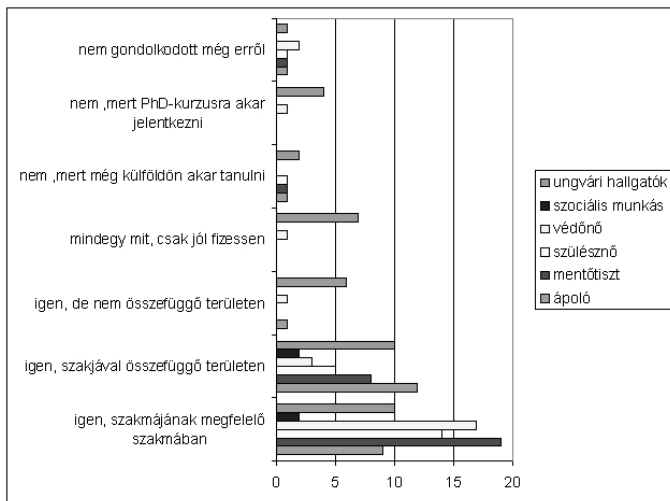
Az eredmények azt mutatják, hogy az ungvári hallgatók többre értékelik a választott egyetemük hírnevét, szakmaiságát. Öt fokozatú skálán 3 fölötti értéket értek el. Az Egészségügyi Karon is ez a két tényező a legkiemelkedőbb a többi közül, viszont a 3-as érték alatt maradtak. Az ungváriakat jobban befolyásolta a város iránti szimpátia érzése, mint hogy közel legyen a szülőfalujukhoz- vagy városukhoz, a nyíregyháziaknál ez a sorrend fordítva mutatkozik. A szülők, de inkább a tanárok tanácsai mérvadóbbnak tűnik a kárpátaljaiaknál, a hazai mintán ezt szintén fordítva észlelhetjük. (3. ábra)

3. ábra Miért a jelenlegi egyetemét választotta?

Forrás: TÁMOP-4.2.2. B pályázati adatbázis

4. ábra Gondolkodott-e már azon, hogy végzés után milyen szakmában dolgozna?

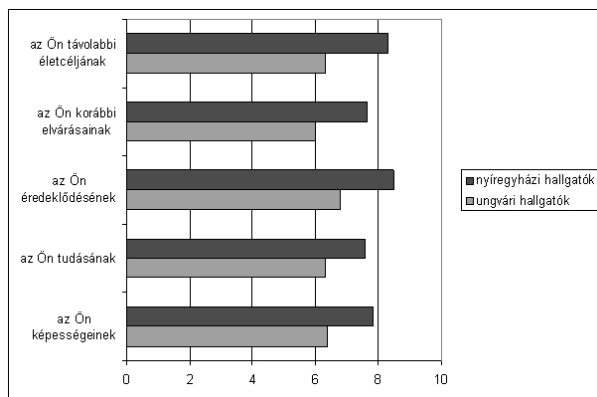

Forrás: TÁMOP-4.2.2. B pályázati adatbázis

Az egészségügyi hallgatók közül a mentőtiszt hallgatók szeretnék leginkább a szakjuknak megfelelő területen dolgozni. Az ápolók választását megfigyelve azt látjuk, hogy többen választották, hogy szakjukkal összefüggő területen kívánnak elhelyezkedni, minthogy szakjukkal megfelelő szakmában, ami utalhat arra, hogy úgy gondolják több lehetősége adódhat diplomásként az elhelyezkedésre, (oktatás, prevenció), vagy arra is, hogy ekkora már jobban belelátnak a szakma nehézségeibe, társadalmi presztízsébe, és ezt nem látják számukra elég kecsegtetőnek, így keresik az alternatív megoldásokat. Bár lehet, hogy alacsony az az elemszám, ami most a rendelkezésünkre áll, és nem lehet ebből egyértelmű következtetéseket levonni. Az Ungváron tanulók számára nagyobb talán a választási lehetőség a továbbtanulás szempontjából, szakjuk adottságait tekintve is, így változatosabb a vélemények megoszlása. Harmadik helyen szerepel, „mindegy mit csak jól fizessen” kategória, ami számomra a diákok elkeseredésének állapotát tükrözi a jövőbeli kilátásaikra nézve, pedig még pályakezdőnek sem számítanak, bár itt az elemszám még kevesebb, és nem lehet általánosan, mindenkire érvényes következtetéseket levonni.

A magyar filológia és a magyar nyelv és irodalom szakos hallgatók választották a „nem, mert külföldön akarnak továbbtanulni”, feltételezhetően hazánkban, mely érthető a szakok jellegéből adódóan. (4. ábra)

5. ábra Mai ismeretei alapján megfelel-e a szak a felsorolt területeken?
/tíz-es fokú skálán/

Forrás: TÁMOP-4.2.2. B pályázati adatbázis

Az 5. ábrán az is látható, mennyire érzik megfelelőnek a választott szakot maguk számára a hallgatók. Skálahasználati szokások eltéréséből is adódhat az a különbség, amit látunk a két intézmény tanulói között, de arra is következtethetünk, hogy a pályaválasztás

elején járó ungvári hallgatók bizonytalanabbak a választásukat illetően. A nyíregyházi hallgatók válaszaiból az mutatkozik meg, hogy szakjuk inkább az érdeklődésüknek és életcéljaiknak felel meg, mintsem a tudásuknak és képességeiknek. Ezt az is magyarázhatja, hogy másodévesként még kétséges a hallgatók számára, vajon alkalmasak-e a szak elvégzésére. Az ungvári hallgatóknál a legtöbb értéket szintén a szakjuk iránti érdeklődés vette fel, viszont a képességeik, tudásuk megfelelőségét előrébb osztályozták, mint távolabbi életcéljaik megfelelőségét, ami újból azt erősíti számomra, hogy kevésbé tudják eldönteni, milyen célokat szeretnének megvalósítani életük folyamán.

2. táblázat: Milyen településen dolgozna legszívesebben végzése után?

	nem tudja	Fővárosban	Ungváron	Máshol az országban	Külföldön	Magyarországon
	42,9%	2%	10,2%	20,4%	12,2%	12,2%
ungvári hallgatók megoszlása %-ban	nem tudja	Budapestben	Debrecenben	Máshol az országban	Külföldön	
nyíregyházi hallgatók megoszlása %-ban	28,2%	12,6%	12,6%	31%	15,5%	

Forrás: TÁMOP-4.2.2. B pályázati adatbázis

A nyíregyházi hallgatók kicsivel több, mint a negyedének nincs konkrét elképzelése mely településen képzeli el a jövőjét, ez másodévesen teljesen érthető. Az a feltételezésem, hogy a diákok jobban preferálják majd a külföldön való elhelyezkedést, megdölni látszik, 15,5 %-uk választotta ezt a kategóriát, bár az alapsokaságot tekintve ez az eredmény nem reprezentatív.

Sokkal nagyobb arányban bizonytalanok az ungvári hallgatók pályakezdésük konkrét helyéről. Több mint 40%-uknak nincs határozott elképzelése erről. Talán ez bizonyítja azt, hogy nem végzős, vagy nem csupán végzős diákok töltötték ki a kérdőíveket, bár erről pontos adatunk nincs. Viszont itt jobban érvényesülni látszik a nyugati migráció szándéka, a szintén csekély elemszám ellenére is. Ha összeadjuk a két utolsó válaszlehetőség százalékait, a hallgatók közel negyede a határon túlra tervezi jövőjét. Mint korábban említettem ez adódhat a szak jellegzetességéből is. (2. táblázat)

A MUNKAÉRTÉK PREFERENCIÁK SAJÁTOSSÁGAI

3. táblázat: Az egyes értékkörök sorrendjének összefoglaló táblázata az ungvári és a nyíregyházi almintán.

ungvári hallgatók	Átlagérték	Szórás	Ranghely	nyíregyházi hallgatók	Átlagérték	Szórás
Önérvényesítés	11,55	3,603	1.	Altruizmus	13,30	1,685
Altruizmus	11,51	3,776	2.	Társas kapcsolatok	12,33	1,901
Presztízs	11,23	3,555	3.	Önérvényesítés	12,24	1,850
Társas kapcsolatok	10,98	3,505	4.	Presztízs	12,14	1,930
Anyagiak	10,74	3,493	5.	Változatosság	11,96	1,914
Változatosság	10,74	3,420	6.	Anyagiak	11,65	2,535
Munkateljesítmény	10,72	3,307	7.	Munkateljesítmény	11,44	2,778
Hierarchia	10,72	3,634	8.	Hierarchia	11,27	1,996
Kreativitás	10,66	3,632	9.	Függetlenség	11,26	1,889
Függetlenség	10,26	3,398	10.	Szellemi ösztönzés	10,67	2,002
Esztétikum	9,62	3,649	11.	Kreativitás	10,64	2,473
Szellemi ösztönzés	9,23	3,123	12.	Irányítás	9,53	2,570
Humán értékek	8,57	2,958	13.	Esztétikum	9,38	2,206
Irányítás	8,26	3,459	14.	Humán értékek	8,73	2,106
Játékosság	7,36	2,725	15.	Játékosság	7,25	2,531

N=49

N=103

Forrás: TÁMOP-4.2.2. B pályázati adatbázis

Az egészségügyi szakos hallgatók azokat a munkákat értékelik a legmagasabbra, mely-lyel mások boldogulásának előmozdítását elősegíthetik, illetve mások tiszteletét kívív-hatják. Fontos számukra az is, hogy jó társas kapcsolatokat hozhassanak létre, valamint az önérvényesítés lehetőségét megtalálhassák. Az altruizmus értékköre a legkiemelke-dőbb, 13 értékpontnál is magasabb, majd a társas kapcsolatok, az önérvényesítés és a presztízs ért el 12 pont feletti értéket. A négy legelutasítottabb értékkör között szerepel az irányítás, mely valószínűleg sokkal fontosabbá válik majd munkavállalásuk során, az esztétikum, mely érték hozzá segít a világ szebbé tételéhez, a humán értékek, ame-lyek olyan munkával kapcsolatos értékek, melynek elismertsége a társadalomban csak a későbbiekben következik be, és a játékoság, mely a munkából eredő örömtendenci-ákra vonatkozik. A szórásérték alacsony, tehát feltételezhető a sorrend megbízhatósága. Ugyanakkor a hasonló értékeket preferáló ungvári hallgatók szórásszámai jóval maga-sabbak, ami az alacsony elemszám miatt lehetséges. Mind a semleges, mind az elutasít-ott értékek között is elenyésző a különbség a hazai mintához képest.

Az nyíregyházi almintá rotált faktorsúly mátrixai

Összesen öt faktort különböztettünk meg.

1. Faktor

Értékkör	Faktorsúly
Anyagiak	,739
Irányítás	,728
Presztízs	,727
Függetlenség	,701
Kreativitás	,629

Forrás: TÁMOP-4.2.2. B pályázati adatbázis

Az 1. faktorban öt értékkör tartozik, az anyagiak, irányítás, presztízs, függetlenség, kreativitás. A két utolsó értékkör itt a legkevesebb faktorsúllyal rendelkezik, mégis ezekből indulnék ki elsősorban. A függetlenség és a kreativitás az adott személyek sa-játjai, jellemük alkotóelemei, ami által képesek az irányításra, mely által ki tudják vív-ni mások tiszteletét, presztízst teremteni maguk körül, és szeretnék, hogy ezt meg is fí-zessék a számukra. Ezekből adódóan ennek a faktornak, ha címet kellene adni, az indi-viduális kompetens elnevezéssel látnám el.

2. Faktor

Értékkör	Faktorsúly
Humán értékek	,823
Játékosság	,752

Forrás: TÁMOP-4.2.2. B pályázati adatbázis

Ez a faktor a két legelutasítottabb értékkört tartalmazza, a humán értékeket és a játékos-ságot. Mindkettő erős faktorsúllyal jelenik meg. Az előbbi értékkör olyan munkával kapcsolatos értékdimenzió, melynek csak a társadalom jövőjében lehet elismertsége, tehát kézzelfogható eredménye nincs a jelenben. Az utóbbi pedig a munkában megjelenő játék lehetőségére utal illetve az ebből eredő örömtendenciákra.

3. Faktor

Értékkör	Faktorsúly
Altruizmus	,770
Munkateljesítmény	,676

Forrás: TÁMOP-4.2.2. B pályázati adatbázis

Ebbe a faktorba is két értékkör tartozik, az altruizmus és a munkateljesítmény. A szolgálatkésztség, a mások boldogulását elősegítő tevékenység együtt jár a lelkiismeretes munkavégzéssel. A humán értékekkel ellentétben az utóbbi magában hordozza a látható eredmények megjelenését.

4. Faktor

Értékkör	Faktorsúly
Hierarchia	,806
Önérvényesítés	,636

Forrás: TÁMOP-4.2.2. B pályázati adatbázis

Érthető, hogy ez a két érték, a hierarchia és az önérvényesítés együtt jár, hiszen a hallgatók számára fontos, hogy el tudják helyezni magukat a rendszerben, és hogy lássák, hol tudják leginkább kibontakoztatni szárnyaikat, hol tudják megvalósítani elképzeléseiket, ezáltal életmódot és életformát is választva maguknak.

5. Faktor

Értékkör	Faktorsúly
Változatosság	,747
Szellemi ösztönzés	,723

Forrás: TÁMOP-4.2.2. B pályázati adatbázis

Mindkét értékkör szintén erős faktorsúllyal jelenik meg. A változatosság a feladat-köz-pontúság helyett a munkatevékenység élvezetét hordozza magában. Ennek az értéknek a fontossága függ az egyén lelki alkatától, a körülményektől és a szubkultúrától is. (Kiss, 1999) A szellemi ösztönzés pedig az önálló, problémamegoldó munkatevékenységet jelentheti. A kreativitás értékkörével lehetne még kiegészíteni ezt a faktort.

Az ungvári al minta rotált faktorsúly mátrixai

Összesen hat faktort különböztettünk meg a vizsgálati módszer alkalmazása során. Ebből a lényegesebb elemeket mutatnám be táblázat formájában.

A játékosság és a humán értékek itt is külön faktort alkotnak, ugyanúgy, mint az előző mintánál, illetve egy csoportba tartozik a szellemi ösztönzés és kreativitás, ami szintén megmutatkozott a nyíregyházi faktoroknál. Az esztétikum és az irányítás értékkörök között találtunk még összefüggést. Lehetséges elmélet lehet, hogy aki fontosnak tartotta, hogy valami szépet alkothasson munkája során, elképzeléseit mások által végzett munka megtervezése és megszervezése által tudja megvalósítani, így teremtvé harmóniát.

1. Faktor

Értékkör	Faktorsúly
Altruizmus	,782
Presztízs	,700
Munkateljesítmény	,643
Hierarchia	,507

Forrás: TÁMOP-4.2.2. B pályázati adatbázis

Egy nagyon érdekes faktort láthatunk, főleg az előző minta első faktorához képest. Itt is beszélhetünk véleményem szerint kompetensségről, de ez alárendelőbb kompetenciának látszik az altruizmus érték erős faktorsúlya miatt.

2. Faktor

Értékkör	Faktorsúly
Társas kapcsolatok	,772
Anyagiak	,737
Önérvényesítés	,641

Forrás: TÁMOP-4.2.2. B pályázati adatbázis

Ezt a faktor értékelhetem úgy is, hogy akinek fontos az anyagi ellenszolgáltatás és az önérvényesítés, az szívesen osztja meg, mutatja meg sikereit társainak.

3. Faktor

Értékkör	Faktorsúly
Függetlenség	,892

Forrás: TÁMOP-4.2.2. B pályázati adatbázis

A faktor neve maga az érték magas faktorsúllyal szerepel. Az egyén törekvése arra, hogy a saját elképzelései alapján végezhesse munkáját.

Az eredmények egybevetése egy korábbi kutatással

Ebben a fejezetben az egészségügyi karon tanulók eredményeit vetném össze korábban végzett vizsgálatok eredményeivel, elsőként Tóth Tímea által készített kutatás tanulsaigaival. Ő 2003-ban, majd 2007-ben mérte fel a Super-féle kérdőív segítségével a Semmelweis Egyetemen tanuló paramedikális szakmát választó hallgatók értékpreferenciáit, melynek eredményei nem sokban különböznek az általunk kapott eredményektől (Tóth, 2009). Az altruizmus után (a végzős mintában) a társas kapcsolatok, majd az önérvényesítés következett a rangsorban, melyet azzal magyaráz a szerző, hogy ezt a jelenséget a korszellem, korkíváncs is hozza magával, hiszen egy hivatás sikeres műveléséhez fontos az egészséges érdekvényesítés. Az anyagiak szintén nem szerepeltek a rangsor első harmadában. A szerző nem találja biztatónak a szellemi ösztönzés (13. hely) és a kreativitás (12. hely) értékkörök háttérbeszorulását a vizsgálatában a tanulmányaik elején járó hallgatók körében, ez az eredmény még inkább erősödött a végzős hallgatók rangsorát felállítva, hiszen a kreativitás a 14. helyre csúszott vissza. Jelen kutatásunkban a szellemi ösztönzés a 10. helyen, a kreativitás a 11. helyen található, tehát a teljesen elutasított értékek előtt szerepelnek.

Fónai Mihály és -Márton Sándor korábbi tanulmányát megvizsgálva hasonlóságot találtam „a mennyire felel meg a szak választása...tízfokozatú skálán” kérdéskörével kapcsolatban. Annak ellenére, hogy a fent említett vizsgálat egy tehetség gondozó programba bekerült hallgatók körében végezték, eredményeit tekintve nem találtam lényegi különbséget. A DETEP résztvevői között is úgy gondolták, hogy a választott szakjuk inkább érdeklődésüknek és távolabbi életcéljaiknak felel meg, mint képességeiknek és

tudásuknak. A szerzők szerint az egyébként jó képességű és motivált hallgatók valamivel kevésbé tartják alkalmasnak magukat a szak elvégzésére, mint amennyire a válaszaiknak és céljaiknak megfelel (Fónai–Márton 2010)

Az ungvári adatok egybevetésére az alacsony elemszám, és az igazán összehasonlításra alkalmas vizsgálat hiánya miatt nem tennék kísérletet.

ÖSSZEGZÉS

E tanulmány a teljes kutatás egy kis szeletét kívánta bemutatni. Érdekesnek találnám végzős hallgatók körében folytatott vizsgálat eredményeinek az összehasonlítását e hallgatók adataival.

Ez a vizsgálat is alátámasztani látszik a korábban végzett kutatások eredményeit, miszerint a preferált értékkörök megítélésében nagy az egyetértés, amely valószínűleg az életkori sajátosságokból adódnak, és amelyeket a szakmai csoport által elfogadott jellegzetességek határoznak meg. Az elemzés elején található célkitűzéseimet megvalósítottam, az összehasonlításokat megtettem, melyek alapján elmondható, hogy a területi adottságok különbözőségei adják a legtöbb eltérést magyar és magyar hallgatók között.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Bugán Antal (1994): Érték és viselkedés, Pszichológia a gyakorlatban Szerk.: Illyés Sándor Akadémiai Kiadó Budapest.
- Csepeli György – Somlai Péter (1980): Egy értékorientációs vizsgálat a felsőoktatási intézmények végzős hallgatóinak körében In: Sipos Istvánné (szerk.): Egyetemi és főiskolai hallgatók élet- és munkakörülményei. Az 1973-74. tanévben elsőéves hallgatók körében végzett követéses vizsgálat eredményei. Budapest: FPK 259-314. o.
- Fónai Mihály – Kiss János – Fábián Gergely (1999): Szociális munkás szakos hallgatók pályaképének néhány eleme. In: Esély 10. évf. 1. sz. 114 -134. o.
- Fónai, Mihály – Kiss, János – Márton, Sándor – Zolnai, Erika (2010): Characteristics of the Work Value Choices of the University Students. In: Fedor, A – Semsei, I (eds): Twenty Years of Health Care Education and Social Sciences at the Faculty of Health Medical and Health Science Center University of Debrecen. Nyíregyháza: Faculty of Health Medical and Health Science Center, 38-60. o.
- Fónai Mihály – Márton Sándor (2010): A tehetséggondozó program hallgatóinak professzió-képe – egy sokváltozós modellmagyarázat lehetséges elemei. In: Kozma Tamás - Ceglédi Tímea (szerk.): Régió és oktatás: A Partium esete. Debrecen, CHERD-Hungary: Center for Higher Education Research and Development – Hungary. pp. 147-153.
- Kiss János (1998): Munkaérték preferenciák összehasonlító vizsgálata szociális munkás hallgatóknál. In.: Fónai Mihály (szerk.): A DOTE Egészségügyi Főiskolai kar Tudományos közleményei Nyíregyháza : DOTE Eü. Főiskolai Kar 416-435. o.
- Kiss János (1999): Szociális munkás szakos hallgatók munkaérték preferenciáinak

- nemzetközi összehasonlítása. In.: Lukácskó Zsolt – Fónai Mihály – Fábián Gergely (szerk.): „Peremvidék” Szociális kutatások Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében. Nyíregyháza, Salgótarján: DOTE Egészségügyi Főiskolai Kar- Salgótarjáni Népjóléti Képzési Központ 251-277. o.
- Kiss János (2008): Munkaérték preferenciák strukturális változásai a professzionalizáció mértékének és a képzés tartalmi változásainak tükrében. Ph.D értekezés Debrecen: BTK Humán Tudományok Doktori Iskola.
- Kovácsné Tóth Ágnes (2007): Pályaválasztási motiváció értékrendi alapjai diplomás ápoló- és tanárképző főiskolai hallgatók körében. Doktori értekezés, Budapest, Semmelweis Egyetem, Patológiai tudományok Doktori Iskola.
- Nagy Krisztina (2008): Segítő hivatásokat választó hallgatók pályaaorientációja a „Partiumban”. PhD disszertáció. Debrecen: Debreceni Egyetem BTK Humán Tudományok Doktori Iskola kéziratban.
- Tóth Tímea (2009): Paramedikális pályát választott fiatalok értékattitűdjének jellemzői. Doktori tézisek, Budapest, Semmelweis Egyetem, Patológiai tudományok Doktori Iskola.
- W.I. Thomas& F. Znaniecki (1918-1920): The Polish Peasant in Europe and America Bodger, Boston. http://eduline.hu/felsooktatas/2011/10/12/20111012_nepszeru_szakok_nagy_britannia; www.univ.uzhgorod.ua